



**Zabytkowa
Kopalnia
IGNACY**
w Rybniku

Program działania Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku na lata 2025 – 2032

Zadbany zabytek napędzany parą i edukacją

Marek Gołosz

Rybnik, 22 września 2025 roku



Spis treści

Wprowadzenie.....	3
Diagnoza instytucji.....	4
Aktualny profil i identyfikacja	4
Zabytek techniki	5
Dokumenty strategiczne.....	6
Podsumowanie realizacji programu w latach 2021-2025	7
Stan i oczekiwania.....	8
Cel strategiczny	9
Cele taktyczne.....	10
Wizja i misja	10
Główne wyzwania organizacyjne.....	11
Gospodarka finansowa	11
Polityka kadrowa	12
Komunikacja społeczna i marketingowa.....	12
Wystawy stałe	12
Działania edukacyjne	13
Relacje z otoczeniem	13
Współpraca w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym	14
Współpraca w zakresie tworzenia oferty edukacyjnej	14
Współpraca z samorządowymi instytucjami kultury	15
Współpraca ze społecznością lokalną.....	15
Współpraca z depozytariuszami dziedzictwa	16
Współpraca z organizacjami turystycznymi	16
Grupy docelowe	17
Szkoły i edukacja formalna	17
Seniorzy i Uniwersytety Trzeciego Wieku.....	17
Turyści indywidualni i rodziny	17
Turyści zagraniczni.....	17
Pasjonaci techniki	17
Społeczność lokalna	18
Analiza SWOT	18
Zakończenie	20

Wprowadzenie

Program działania Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku, zwany dalej Programem, uzupełnia treść do umowy pomiędzy Organizatorami instytucji – Miastem Rybnik i Województwem Śląskim, a Dyrektorem instytucji w związku z przepisem art. 15 ust. 5 ustawy z dnia 25 października 1991 roku o prowadzeniu i organizowaniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 87). Zgodnie z ustaleniami między Stronami ta autorska koncepcja działania instytucji ma charakter kadencyjny, a jej perspektywa czasowa obejmuje lata 2025-2032.

Program uwzględnia wizję i myśl strategiczną obu organizatorów Miasta Rybnika¹ i Województwa Śląskiego², a także Związku Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego³. Podporządkowany jest zarówno retrospektywnym i jaki prospektywnym wartościom zabytkowego zespołu budynków dawnej kopalni węgla kamiennego „Ignacy” (wcześniej „Hoym”) w Rybniku. Uwzględnia w zarządzaniu obiektem nowy paradygmat dziedzictwa. Zgodnie z tym podejściem perspektywę ochrony i konserwacji zabytku uzupełnia się o proces przekształcania zasobu przeszłości w dziedzictwo służące aktualnym celom społecznym i gospodarczym⁴. Innymi słowy, w programie postuluje się eksploatowanie dziedzictwa *Hoymgruby* zgodnie z obecnymi i przyszłymi potrzebami wspólnoty lokalnej, jak i oczekiwaniami konsumentów rynku czasu wolnego. Dziedzictwo przyjmuje więc formę komunikacji, której treść tworzy tożsamość zarówno w znaczeniu identyfikowania się z innymi ludźmi, jak i kształtowania wyjątkowego charakteru miejsca. Zabytkowa Kopalnia Ignacy ma być narzędziem w tworzeniu marki Rybnika i marki Województwa Śląskiego, które są ważne dla mieszkańców oraz przyciągają odwiedzających i turystów.

Program jest kontynuacją celów i osiągnięć z ostatnich lat. Ukierunkowano go na realizację zadań statutowych instytucji w obszarach: planu merytorycznego, polityki kadrowej, opieki nad zabytkowym kompleksem, ładu przestrzenno-funkcjonalnego, budowy partnerstw oraz sieci współpracy. Program dąży do zrównoważenia możliwości budżetu w stosunku do potrzeb wynikających ze stanu zasobów.

Utrzymanie przez Organizatorów wysokości dotacji podmiotowej waloryzowanej o wskaźnik inflacji umożliwi kontynuację założonych na lata 2021-2025 wizji, misji oraz

¹ Strategia rozwoju miasta Rybnika "Rybnik 2030". Pierwszy krok transformacji została przyjęta Uchwałą nr 772/XLVI/2021 Rady Miasta Rybnika z dnia 16 grudnia 2021 roku.

² Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”. Zielone Śląskie, przyjęta uchwałą nr VI/24/1/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z 19 października 2020 roku.

³ Strategia Terytorialna Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, zatwierdzona przez Nadzwyczajne Zgromadzenie Ogólne Związku Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego w dniu 21 maja 2024 roku.

⁴Gregory Ashworth, *Planowanie dziedzictwa*, Kraków 2015, s. 31.

celu strategicznego instytucji, w tym utrzymanie nieruchomości zabytkowych w stanie niepogorszonym.

Program zawiera propozycję uwzględnienia przez Organizatorów perspektywy strategicznej, która będzie wiązała się z podjęciem nowych zadań inwestycyjnych po zabezpieczeniu finansowania ze źródeł zewnętrznych. Zaproponowane w Aneksie do Programu przedsięwzięcia wpisują się w wizję rozwoju miasta Rybnika z perspektywą do 2050 jako miasta zielonego, będącego liderem i wzorem efektywnej transformacji.

Ambicją, wyrażoną Programie działania Zabytkowej Kopalni Ignacy na lata 2025 – 2032, jest utrzymanie wizji zadbanego zabytku napędzanego parą i edukacją, a tym samym stworzenie na bazie tego wyjątkowego zasobu jednej z maszyn napędowych ekonomii czasu wolnego Rybnika i województwa śląskiego.

Diagnoza instytucji

Aktualny profil i identyfikacja

Zabytkowa Kopalnia Ignacy jest samodzielną, posiadającą od 1999 roku osobowość prawną, samorządową instytucją kultury Miasta Rybnika i Województwa Śląskiego, wpisaną do Rejestru Instytucji Kultury, dla których organizatorem jest Miasto Rybnik pod nr 7/99. Zgodnie z postanowieniami Uchwały nr 301/XIII/1999 Rady Miasta Rybnika z dnia 29 listopada 1999 roku jej pierwotną nazwą i siedzibą był Dom Kultury Niewiadom w Rybniku przy ul. Ignacego Mościckiego 15, pozostający wcześniej w strukturach Rybnickiego Centrum Kultury. Jako samorządowa osoba prawna, stworzona do wypełniania zadań związanych z kulturą o znaczeniu lokalnym, w ciągu ostatnich 25 lat przechodziła przez szereg zmian statutowych. W 2015 roku instytucja objęła opieką pierwszą część zabytkowego kompleksu dawnej kopalni Ignacy: maszynownię szybu Głowacki i wieżę ciśnień⁵. W 2021 roku, kiedy kończył się proces rewitalizacyjny siedziba została przeniesiona na teren kopalni, a w oficjalnej nazwie instytucji uwzględniono tożsamość miejsca⁶. Ostatnia istotna zmiana miała miejsce na przełomie 2023 i 2024 roku, kiedy samorządy Miasta Rybnika i Województwa Śląskiego zdecydowały się wspólnie prowadzić instytucję do roku 2028⁷.

⁵ Uchwała nr 243/XV/2015 Rady Miasta Rybnika z dnia 19 listopada 2015 r. w sprawie zmiany nazwy Domu Kultury w Rybniku-Niewiadomiu oraz nadania statutu Industrialnemu Centrum Kultury w Rybniku-Niewiadomiu

⁶ Uchwała nr 603/XXXVI/2021 Rady Miasta Rybnika z dnia 8 kwietnia 2021 r. w sprawie zmiany nazwy Industrialnego Centrum Kultury w Rybniku-Niewiadomiu i nadania statutu Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku

⁷ Uchwała nr 1265/LXXII/2023 Rady Miasta Rybnika z dnia 21 grudnia 2023 r. w sprawie nadania statutu Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku, Uchwała nr VI/66/11/2024 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 19 lutego 2024 r. w sprawie uzgodnienia statutu Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku jako wspólnej instytucji kultury Miasta Rybnika i Województwa Śląskiego Umowa w sprawie prowadzenia jako wspólnej instytucji

Zabytkowa Kopalnia Ignacy realizuje zadania Miasta Rybnika i Województwa Śląskiego związane z zaspokajaniem zbiorowych potrzeb lokalnej i regionalnej wspólnoty samorządowej w sprawach kultury i opieki nad zabytkami. W imieniu jednostek samorządu terytorialnego wykonuje ich zadanie obowiązkowe związane z mecenatem publicznym nad działalnością kulturalną zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.

Zadania statutowe instytucji określono w uchwale nr 1265/LXXII/2023 Rady Miasta Rybnika z dnia 21 grudnia 2023 r. w sprawie nadania statutu Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku. Instytucja wykonuje je w oparciu o regulamin organizacyjny nadany na podstawie Zarządzenia nr 11/2024 Dyrektora Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku z 30 sierpnia 2024 r. zaopiniowanego pozytywnie przez Prezydenta Miasta Rybnika na podstawie Zarządzenia nr 573/2024 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 29 sierpnia 2024 r. w sprawie zaopiniowania Regulaminu Organizacyjnego Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku.

Zabytek techniki

Zabytkowa Kopalnia Ignacy dysponuje różnymi tytułami prawnymi do dysponowania nieruchomościami na potrzeby prowadzenia działalności statutowej. Jest użytkownikiem nieruchomości zabudowanej budynkiem nadszybia szybu Głowacki (dz. nr 391/7, 393/8, 390/7), dzierżawcą nieruchomości zabudowanych budynkami maszynowni Głowacki i dawnej stolarni, wieży ciśnień oraz nadszybia i maszynowni Kościuszko (dz. nr 352/7, 353/7, 164/29). Instytucji użyczono nieruchomości zabudowane budynkami sprężarkowni (dz. nr 315/7, 377/7), obiektami dawnej kotłowni „Ignacy” (dz. nr 147/29), czy wieży wodnej w Zamysławie (dz. nr 1582/66). Dysponuje także nieruchomościami niezabudowanymi służącymi jako teren rekreacyjny (dz. nr 143/29, 386/8, 418/8, 417/8, 394/8, 388/8, 395/8, 392/8, 162/29, 355/7, 318/7) czy teren do aranżacji sceny plenerowej (dz. nr 165/29). W roku 2025 powierzchnia obszaru w zarządzie instytucji przekroczyła 3 ha⁸.

Instytucja wykonuje obowiązki dysponenta zabytku wynikające z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w stosunku do najcenniejszego fragmentu zabudowy, czyli głównego kompleksu wydobywco-energetycznego dawnej kopalni Ignacy (wcześniej Hoym) w Niewiadomiu wraz z zachowanym wartościowym wyposażeniem. Obiekt wpisany jest do rejestru zabytków pod nr A/165/05 na podstawie decyzji Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nr K-RD-KL/4160/8760/293/05 z 30 grudnia 2005 r. obejmuje budynek nadszybia szybu Głowacki z wieżą widokową, budynek maszyny wyciągowej szybu Głowacki z parową maszyną wyciągową z 1900 roku, budynek nadszybia z wieżą widokową szybu Kościuszko,

kultury Zabytkowej Kopalni Ignacy zawarta w Rybniku dnia 7 marca 2024 r. pomiędzy Miastem Rybnik a Województwem Śląskim.

⁸ W latach 2021-25 powierzchnia obszaru, za utrzymanie którego odpowiada Zabytkowa Kopalnia Ignacy wzrosła w sześciokrotnie. W roku 2021 było to 4 614 m², 2022 - 21 897 m², 2023 - 29 477 m², 2024 - 29 627 m², 2025 - 32 375 m².

budynek maszyny wyciągowej szybu Kościuszko wraz z parową maszyną wyciągową szybu Kościuszko z 1920 roku, budynek elektrowni (obecnie sprężarkowni) wraz z dwiema sprężarkami. Wpis do rejestru zabytków obejmuje zespół wraz z najbliższym otoczeniem bez wieży ciśnień.

Zabytkowa Kopalnia Ignacy odpowiada również za opiekę nad dawną kolejową wieżą wodną w Rybniku, w dzielnicy Zamysłów, zlokalizowaną przy południowej obwodnicy Rybnika (droga wojewódzka nr 935). Obiekt wpisany jest do rejestru zabytków pod nr A/1435/24 na podstawie decyzji Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nr K-RD-5140.74.2024.MB z 14 sierpnia 2014 roku.

Dokumenty strategiczne

Dokumenty strategiczne jednostek samorządu terytorialnego kształtują otoczenie marketingu terytorialnego na poziomie lokalnym i regionalnym. Determinują działania instytucji zarówno w warstwie programowej, jak i w przedsięwzięciach inwestycyjnych. Miasto Rybnik, Związek Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego oraz Województwo Śląskie zamierzają budować swoją atrakcyjność z wykorzystaniem zasobów kultury przemysłowej. Wniosek ten wynika z analizy treści strategii rozwoju wymienionych podmiotów. Co więcej, zarówno implicytne, jak i eksplicytne odniesienia do Zabytkowej Kopalni Ignacy pozwalają stwierdzić, że jest ona istotnym obiektem dziedzictwa, który ma zostać wykorzystany w promocji atrakcyjności turystycznej jst.

W Programie uwzględniono więc założenia Strategii rozwoju miasta Rybnika „Rybnik 2030”. Pierwszy krok transformacji⁹. Zidentyfikowano zbieżność działań programowych oraz perspektywy inwestycyjnej Kopalni opisanej w aneksie do Programu z następującymi celami strategicznymi w obszarze CS1. Miasta zrównoważonego, CS4. Miasta lidera i CS5. Miasta szans oraz kierunkami interwencji: K.1.3.5. Kreowanie infrastruktury aktywnego spędzania czasu w przestrzeniach publicznych, K.1.3.7. Rozwój ogólnodostępnych terenów zieleni miejskiej oraz większe nasycenie przestrzeni publicznych w zieleni, K.1.3.10. Podnoszenie wiedzy mieszkańców o wartości materialnego dziedzictwa kulturowego miasta i dzielnic, K.1.4.1. Rekultywacja terenów poprzemysłowych, K.1.4.2. Rewitalizacja terenów i obiektów poprzemysłowych na cele gospodarcze, społeczne, rekreacyjne, przyrodnicze, K.1.4.3. Zachowanie walorów kulturowych związanych z obiektami poprzemysłowymi, K.4.2.1. Utrwalanie pozycji Rybnika jako ośrodka wyspecjalizowanych usług akademickich i edukacyjnych, K.4.2.5. Kreowanie wydarzeń kulturalnych, rozrywkowych, sportowych i rekreacyjnych o atrakcyjności ponadlokalnej, K.5.2.1. Wzmacnianie kapitału kulturowego mieszkańców, w tym zdolności do postrzegania i pielęgnowania dziedzictwa kulturowego miasta, K.5.2.2. Poszerzanie oferty instytucji kultury umożliwiającej rozwijanie zainteresowań mieszkańców, w tym w szczególności młodzieży, K.5.3.4. Rozwój usług dla seniorów i osób

⁹ Uchwała nr 772/XLVI/2021 Rady Miasta Rybnika z dnia 16 grudnia 2021 r. w sprawie przyjęcia Strategii rozwoju miasta Rybnika "Rybnik 2030". Pierwszy krok transformacji

z niepełnosprawnościami, K.5.3.6. Inicjowanie działań sprzyjających integracji wspólnot lokalnych.

Program wpisuje się również w założenia Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”. Zakłada bowiem zwiększenie wkładu Zabytkowej Kopalni Ignacy w rozwój oferty Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego, co przełoży się na ogólny wzrost atrakcyjności turystycznej regionu w zakresie wyspecjalizowanej formy turystyki, jaką jest turystyka kultury dziedzictwa przemysłowego. Zidentyfikowano zbieżność działań programowych oraz perspektywy inwestycyjnej opisaną w Aneksie do Programu z następującymi celami strategicznymi Strategii Województwa Śląskiego: Celem strategicznym A. Województwo śląskie regionem odpowiedzialnej transformacji gospodarczej i Celem strategicznym D. Województwo śląskie regionem sprawnie zarządzanym, a także przedsięwzięciem 2. Popularyzacja rozpoznawalności i dalszy rozwój marki Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego i Szlaku Orlich Gniazd w ramach koncentracji tematycznej pn. Turystyczne Śląskie.

Zabytkowa Kopalnia Ignacy określana jest jako istotny produkt turystyczny Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego w dokumentach strategicznych tutejszego Związku Gmin i Powiatów, tj. Strategii Terytorialnej Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, Koncepcji rozwoju produktów turystycznych obszaru Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego, a także Strategii Komunikacji Marketingowej Obszaru Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego.

Podsumowanie realizacji programu w latach 2021-2025

Diagnoza stanu instytucji musi podsumowywać realizację Programu funkcjonowania Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku przewidzianą na lata 2021-2025. Dokument został przyjęty przez Organizatora wraz z umową zawartą 21.09.2021 r. w sprawie warunków organizacyjno-finansowych działalności Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku.

Większą część zamierzeń przewidzianych do realizacji należy uznać za zadania wykonane i ukończone¹⁰. Dotyczyły bowiem procesu ponownego uruchomienia obiektu i jego

¹⁰ Z działań w perspektywie krótkoterminowej (2021-2022) wymieniono wdrożenie systemu wayfindingu (oznakowania) na terenie Zabytkowej Kopalni Ignacy, organizacja centralnego punktu recepcyjnego obiektu (punktu informacji turystycznej, kas biletowych, sklepiku w łączniku Kompleksu Kościuszko), zakup i wdrożenie systemu rezerwacji i sprzedaży biletów, uporządkowanie komunikacji marketingowej, w tym w Internecie (strona internetowa, profile w mediach społecznościowych, agregatorach opinii (np. Tripadvisor.com, Google Opinie), opracowanie i wdrożenie scenariusza zwiedzania obiektu, współorganizacja wizyty studyjnej dla przedstawicieli miast partnerskich Rybnika, zawarcie umowy o współpracy z Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu w zakresie upowszechniania i popularyzacji dziedzictwa górniczego oraz wymiany doświadczeń w zakresie użytkowania maszyn parowych. Do działań w perspektywie średnioterminowej (2022-2023) zaliczono organizację na terenie obiektu automatu vendingowego na potrzeby małej gastronomii, złożenie wniosku w konkursie „Zabytek Zadbany” w kategorii zabytek techniki, organizację wizyt studyjnych dla dziennikarzy i organizatorów turystyki, przygotowanie projektu w zakresie narracji górniczych z terenu Rybnika i wniosku o dofinansowanie do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Kultura ludowa i tradycyjna, rozwój oferty Zabytkowej Kopalni Ignacy dla dzieci i młodzieży, uwzględniającej aktualną podstawę programową, rozwój scenariusza zwiedzania obiektu, uwzględniającego potrzeby wybranych grup docelowych, uruchomienie

adaptacji do pełnienia nowych funkcji związanych z kulturą, edukacją, rekreacją oraz integracją społeczną. Część zamierzeń, mających charakter zadań otwartych, wymaga dalszego zaangażowania instytucji w obszarze interpretacji, promocji i upowszechniania dziedzictwa kultury przemysłowej.

W mijającej perspektywie nie złożono wniosku o przyznanie Zabytkowej Kopalni Ignacy kategorii Gwiazdy Techniki Szlaku Zabytków Technik oraz statusu obiektu kotwicznego Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego. Będzie to możliwe po uruchomieniu punktu gastronomicznego. Innym zamierzeniem, którego dotychczasowy poziom realizacji odbiega od oczekiwań, jest intensyfikacja komunikacji marketingowej skierowanej do turystów i zwiedzających zagranicznych.

W okresie realizacji poprzedniego Programu wyznaczono instytucji inne, dodatkowe zadania wpisujące się w jej cel strategiczny. Jednym z nich było zwiększenie rozpoznawalności i utrwalenie pozytywnego wizerunku projektu rewitalizacji obiektu zwłaszcza w środowisku osób eksperckich. Podjęto w tym celu działania związane z udziałem instytucji w jurowanych konkursach projektowych. Zakończyły się one sukcesem. W roku 2024 Zabytkowa Kopalnia Ignacy w Rybniku otrzymała tytuł Grand Prix Europejskiej Nagrody Dziedzictwa / Nagrody Europa Nostra. To najważniejsze europejskie wyróżnienie dla projektów z obszaru dziedzictwa kulturowego przyznawane jest przez federację Europa Nostra i Komisję Europejską. Kopalnia w tym samym czasie zdobyła nagrodę „Zabytku Zadbanego” w konkursie organizowanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków przy wsparciu Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Stan i oczekiwania

Przeprowadzona diagnoza instytucji stanowi punkt wyjścia do Programu działania na kolejne lata. W porozumieniu z Organizatorami jego perspektywę określono do 2032 roku. Dokument ma charakter strategiczny, dlatego prezentuje treści na ogólnym poziomie, umożliwiając kadrze zarządzającej podejmowanie racjonalnych decyzji w zakresie gospodarowania majątkiem, zarządzania zasobami ludzkimi oraz realizacji planów finansowych i merytorycznych.

anglojęzycznej strony internetowej Zabytkowej Kopalni Ignacy oraz opracowanie kompletnej informacji dotyczącej zwiedzania Kopalni w języku niemieckim i czeskim, podjęcie współpracy z Polską Organizacją Turystyczną, Śląską Organizacją Turystyczną, Związkiem Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego w zakresie promocji dziedzictwa kulturowego Województwa Śląskiego. Na lata 2024-2025 w perspektywie długoterminowej założono następujące działania: złożenie wniosku o przyznanie Zabytkowej Kopalni Ignacy kategorii Gwiazdy Techniki Szlaku Zabytków Technik, złożenie wniosku o przyznanie Zabytkowej Kopalni Ignacy statusu obiektu kotwicznego Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego (po uruchomieniu punktu gastronomicznego), zgłoszenie aplikacji o współorganizację wojewódzkich obchodów Światowego Dnia Turystyki, kontynuacja organizacji wizyt studyjnych dla liderów opinii, dziennikarzy i organizatorów turystyki.

W aneksie do Programu przedstawiono Organizatorom propozycje przedsięwzięć inwestycyjnych. Choć nie stanowią one jego integralnej części, w ocenie autora ich realizacja w istotnym stopniu przybliży instytucję do osiągnięcia zakładanego celu strategicznego: przekształcenia Zabytkowej Kopalni Ignacy w rozpoznawalny produkt turystyki industrialnej w Polsce.

Ambicją najbliższych siedmiu lat jest stworzenie i wdrożenie interdyscyplinarnego programu edukacji kulturowej, obejmującej również edukację regionalną i naukową. Jeżeli na terenie kompleksu kotłowni zostaną zrealizowane przedsięwzięcia inwestycyjne, program zostanie poszerzony o komponent edukacji prośrodowiskowej oraz ofertę zajęć praktyczno-technicznych. Takie podejście, przy obecnych zasobach kadrowych, może jednak oznaczać konieczność ograniczenia liczby wydarzeń kulturalnych i artystyczno-rozrywkowych.

Zabytkowa Kopalnia Ignacy, w ramach działań statutowych i we współpracy z innymi podmiotami, będzie aktywnie wspierać budowanie odporności społecznej w procesie transformacji energetycznej. Ważnym obszarem działalności pozostanie także ochrona pamięci historycznej o dawnym Rybnickim Okręgu Węglowym prowadzona we współpracy z partnerami społecznymi oraz Oddziałem Polskiej Grupy Górniczej KWK ROW.

Podsumowując, Zabytkowa Kopalnia Ignacy pozostanie ośrodkiem kultury świadomym swojej służebnej roli wobec społeczeństwa. Jej ambicją będzie również koordynacja i rozwijanie działań związanych z interpretacją oraz upowszechnianiem dziedzictwa przemysłowego w celu wzmacniania atrakcyjności turystycznej Rybnika i województwa śląskiego.

Cel strategiczny

Autor Programu proponuje utrzymanie dotychczasowego celu strategicznego instytucji. Polegać on będzie na zwiększeniu znaczenia oferty turystycznej, jest opartej na dziedzictwie poprzez przekształcenie Zabytkowej Kopalni Ignacy w markowy produkt turystyki kultury industrialnej w Polsce.

Osiągnięcie tego celu będzie uzależnione od stworzenia unikalnej cechy sprzedaży (USP, *unique selling proposition*) Rybnika i Krainy Górnej Odry. Ta cecha ma przyciągać zwiedzających do regionu wzorcowej transformacji energetycznej i bazować na atrakcyjności kulturowej, jak również unikatowych walorach czwartej przyrody. Jest to zbieżne ze wzrostem społecznej wrażliwości ekologicznej i potrzeb rekreacyjnych przyszłych użytkowników oraz zwiedzających.

Realizacja celu będzie uzależniona nie tylko od działań w zakresie odpowiedzialności dyrektora instytucji, ale także od gotowości do współpracy po stronie interesariuszy odpowiedzialnych za kształtowanie oferty turystycznej. Do zadań dyrektora w tym zakresie będą należały rozwój wartościowej tożsamości programowej instytucji wokół działalności wychowawczej i edukacyjnej, lepsze wykorzystywanie narzędzi komunikacji marketingowej oraz dbanie o wysoką jakość recepcji odbiorców i usług.

Cele taktyczne

Cel strategiczny instytucji wymaga konkretyzacji przez zastosowanie celów taktycznych zgodnych z metodą SMART (cele muszą być konkretne, mierzalne, osiągalne, istotne, czasowe). Ułatwi to analizę stopnia realizacji założeń i śledzenie postępów.

Autor Programu proponuje wyznaczenie instytucji 5 celów taktycznych:

- zwiększenie liczby osób korzystających z oferty z przełożeniem na wzrost przychodów instytucji,
- wydłużenie czasu pobytu użytkowników, zwiedzających i turystów,
- zwiększenie liczby powtórnych wizyt,
- dostosowywanie usług do potrzeb i oczekiwań odwiedzających, w tym osób, niepełnosprawnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- wzrost przychodów pochodzących z darowizn, sponsoringu i fundraisingu.

Wizja i misja

Sprawne funkcjonowanie każdej organizacji zależy od istnienia inspirującej i jednoczącej wokół wspólnego kierunku wizji. Pozwala ona wykreować kontekst każdego planowania strategicznego. Musi też podlegać aktualizacji, gdy organizacja otrzymuje nowe zasoby, a także ze względu na dynamikę otoczenia, w którym funkcjonuje. Autor Programu proponuje przyjąć dla Zabytkowej Kopalni Ignacy wizję zadbanego zabytku napędzanego parą i edukacją.

Tak skondensowana znaczeniowo forma wymaga szerszej analizy semantycznej zawartej w odpowiedziach na trzy kluczowe pytania co do funkcjonowania obiektu. Co Zabytkowa Kopalnia Ignacy ma reprezentować? Po co ma istnieć? Do czego ma aspirować? Po pierwsze, ma reprezentować zadbany zabytek techniki wzorcowo zrewitalizowany i zaadaptowany do świadczenia usług związanych z kulturą, edukacją, rekreacją oraz integracją społeczną. Po drugie, ma udostępniać użytkownikom zasoby kulturowe i przyrodnicze oraz prowadzić edukację pozaformalną. Po trzecie, instytucja aspiruje do bycia podmiotem zarządzającym procesem interpretacji, upowszechniania, ale też promocji i komodyfikacji dziedzictwa kultury przemysłowej Rybnika oraz dawnego Rybnickiego Okręgu Węglowego.

Misja w przeciwieństwie do wizji ma charakter formalny i stanowi uzasadnienie istnienia Zabytkowej Kopalni Ignacy. Autor programu proponuje opisanie jej przez odwołanie się do zbioru trzech kluczowych działań instytucji, wpisujących się rzecz jasna w zadania statutowe, ale także wychodzących na przeciw oczekiwaniom rozwoju oferty turystycznej.

Misja instytucji będzie więc skupiać się na (1) upowszechnianiu dziedzictwa kultury przemysłowej Rybnika i dawnego Rybnickiego Okręgu Węglowego, (2) prowadzeniu pozaformalnej edukacji kulturalnej, naukowej i środowiskowej, (3) udostępnianiu obiektów kulturowych i przyrodniczych o industrialnej proveniencji na potrzeby przemysłu czasu wolnego.

Istotne dla urzeczywistnienia wizji oraz realizacji misji instytucji jest racjonalne i zdroworozsądkowe podejście do kluczowego dylematu zarządczego. Z jednej strony Zabytkowa Kopalnia Ignacy jako obiekt dziedzictwa może i powinna funkcjonować jako skomercjalizowany produkt turystyczny, z drugiej strony – jako instytucja kultury musi pełnić służebną rolę wobec społeczności lokalnej i regionalnej. Te dwie perspektywy – komodyfikacja dziedzictwa oraz działalność w interesie społecznym wymagają od zarządzającego zachowania odpowiedniej równowagi pomiędzy zwiększaniem przychodów a utrzymaniem autentyczności oferty.

Główne wyzwania organizacyjne

Gospodarka finansowa

Zakłada się, że dotacja podmiotowa waloryzowana rok rocznie o inflację i wzrost płacy minimalnej będzie pokrywała bieżące koszty stałe, wynikające z utrzymania w stanie niepogorszonym powierzonych zasobów materialnych oraz wynagrodzeń osobowych z pochodnymi dla aktualnej średniorocznej liczby etatów na poziomie 14,375.

Na bieżące koszty stałe składają się utrzymanie i obsługę udostępniania zasobów materialnych i cyfrowych, przestrzeni wystawowych, administracyjnych i technicznych, eksploatacja infrastruktury technicznej, zużycie energii elektrycznej, wody, odprowadzanie ścieków, utrzymanie czystości, sprzątanie oraz pielęgnacja zieleni na 23 883 m², koszty ochrony, dozoru, obsługi publiczności i administracyjne.

Zabytkowej Kopalni Ignacy w ciągu ostatnich dwóch lat przekazano w użyczenia lub do użytkowania dodatkowe nieruchomości zabudowane budynkiem nadszybia szybu Głowacki, obiektami kompleksu dawnej kotłowni Ignacy czy budowlą wieży wodną w dzielnicy Zamysłów. Teren ten o łącznej powierzchni 8 492 m² jest w tej chwili wykorzystywany na prowadzenie działalności statutowej w ograniczonym zakresie. Koszty jego utrzymania wraz z budynkami pokrywane są z przychodów ze sprzedaży usług. W przypadku podjęcia w tym miejscu przedsięwzięć inwestycyjnych należy uwzględnić wzrost dotacji podmiotowej na pokrycie bieżących kosztów stałych w kwocie równoważnej 10% wartości rzeczowej nowych składników majątku trwałego.

Część planowanych przychodów własnych Zabytkowa Kopalnia Ignacy wykorzysta na podstawową działalność statutową, związaną z organizacją wydarzeń kulturalnych, tworzeniem interdyscyplinarnej oferty edukacyjnej, publikacją wydawnictw drukowanych i treści cyfrowych oraz prowadzeniem komunikacji marketingowej.

Wypracowany w danym roku zysk będzie inwestowany w majątek trwały w kolejnym.

Zakłada się, że budowa budynku usługowego przy Zabytkowej Kopalni Ignacy w latach 2025-2026, może wpływać na ograniczenie liczby zwiedzających, co przełoży się na spadek przychodu z prowadzonej działalności. Przychody z tego tytułu szacuje się na poziomie 15-20% wszystkich przychodów.

Choć w latach 2022-2024 instytucja wygenerowała zysk powyżej 600 tys. zł z roku na rok obserwuje rosnące koszty utrzymania infrastruktury. Największym wyzwaniem pod tym

względem w najbliższych latach będą wydatki na energię i zakup usług. W miarę możliwości zysk inwestowany był środki trwałe pozwalające ograniczyć koszty. Zakup urządzeń kompensujących moc bierną pozwolił jedynie minimalnie ograniczyć wzrost kosztów energii.

Polityka kadrowa

Polityka zarządzania zasobami ludzkimi od 2022 roku w całości podporządkowana jest priorytetowemu zadaniu, tj. obsłudze publiczności. Rodzi to szereg trudności zarządczych wynikających z merytorycznego i przestrzennego rozproszenia funkcji i obowiązków. Aktualna liczba etatów wynosi 14,375, w tym stanowiska kierownicze - 2,75 etatu, stanowiska administracyjne, merytoryczne i obsługi publiczności – 8,75 etatu, stanowiska gospodarcze – 3,375 etatu. Należy podkreślić, że zgodnie zakresem obowiązków i odpowiedzialności oraz wewnętrznymi zasadami instytucji pracownicy na stanowiskach administracyjnych i merytorycznych są stale oddelegowywani do zadań związanych z obsługą klienta indywidualnego i grupowego, a także organizacją wydarzeń kulturalnych. Kadre pracowników doraźnie wspierają osoby zatrudnione na podstawie umów cywilnoprawnych. Instytucja musi korzystać ze wsparcia kilkunastu osób fizycznych świadczących prace społecznie użyteczne refundowane ze środków Funduszu Pracy oraz prace społeczne podlegające nadzorowi kuratora sądowego. Stan zatrudnienia cechuje umiarkowana zmienność.

Zasady zarządzania zadaniowego zawiera regulamin organizacyjnym z 2024 roku. Aktualna struktura instytucji obejmuje następujące stanowiska i działy: Dyrektor (DR), Zastępca Dyrektora (ZD), Dział Techniczny i Utrzymania Dostępności Wystaw (DT), Dział Obsługi Klienta (DK), Dział Interpretacji Dziedzictwa i Edukacji (DI), Dział Marketingu i Sprzedaży (DM), Dział Administracyjno-Finansowy (DA), Stanowisko do spraw kadrowych (K). Przewiduje się rewizję regulaminu organizacyjnego w roku 2026.

Komunikacja społeczna i marketingowa

Aktualnie instytucja nie dysponuje strategią komunikacji marketingowej i marki. Wszelkie działania w tym zakresie podejmowane są zgodnie z przyjętą w instytucji praktyką przy wykorzystaniu strony internetowej, potencjału mediów społecznościowych i współpracy w Wydziale Kultury i Promocji.

Mając świadomość zmieniających się trendów i wzorców konsumpcji mediów cyfrowych, instytucja będzie systematycznie modyfikować zakres działań i narzędzi marketingu internetowego.

Wystawy stałe

Instytucja prowadzi działalność statutową w oparciu o dwie wystawy. Interaktywna i multimedialna wystawa „Wiek Pary”, która znajduje się w kompleksie maszynowni i nadszybia szybu Kościuszko, funkcjonuje od 2022 roku. Poświęcona jest silnikowi parowemu i pierwszej rewolucji przemysłowej. Wystawa w atrakcyjny sposób uzupełnia pokazy pracy parowej maszyny wyciągowej. Wymaga jednak stałego monitorowania stanu technicznego i regularnych konserwacji. Utrzymanie jej dostępności i sprawności

jest możliwe w ramach serwisu pogwarancyjnego świadczonego przez Wykonawcę wystawy. Ze względu na starzejącą się technologię wystawa może stopniowo tracić atrakcyjność dla zwiedzających. Jej zużycie będzie wiązało się ze spadkiem wydajności czy utratą jakości wyświetlanego obrazu. W roku 2027 powinna zostać przeprowadzona analiza wydajności i stanu zużycia technicznego. Ekspertyza pozwoli ocenić zasadność modernizacji wystawy.

Maszyna wyciągowa o napędzie parowym szybu Kościuszko jest konserwowana i przeglądana przez byłych pracowników zatrudnionych na umowach cywilnoprawnych. Do ich zadań należy również nadzór nad sprawnością liny szybowej i mechanizmu nawrotu. Urządzenie uruchamiają w niedziele dla klientów indywidualnych oraz w piątki dla grup zorganizowanych.

Nie zaobserwowano spadku sprawności urządzenia w ciągu ostatnich 4 lat pracy. Szybkość zużywania komponentów eksploatacyjnych jest zdecydowanie mniejsza niż w okresie działalności produkcyjnej. Niemniej jednak należy założyć wymianę łożysk ślizgowych oraz hamulców bębnowych. W najbliższych latach w ramach postępowania konserwatorskiego należy odtworzyć dokumentację techniczną, opracować i wdrożyć harmonogram rewizji oraz badań, a także przeprowadzić analizę poprawy sprawności.

Wystawa „SOWA - Strefa Odkrywania, Wyobraźni i Aktywności” jest trwała technicznie i zachowuje swoją atrakcyjność. Centrum Nauki Kopernik dokonało uzupełnienia stanowisk badawczych oraz jest zainteresowane rozbudową wystawy. Powierzchnia wystawiennicza ograniczona jest aktualnie do sali zlokalizowanej na parterze budynku stolarni. Brak dostosowania pierwszego piętra budynku do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową uniemożliwia rozwój wystawy. Biorąc powyższe pod uwagę, należy rozważyć przebudowę budynku w celu poprawy dostępności architektonicznej budynku.

Działania edukacyjne

Ambicją Zabytkowej Kopalni Ignacy w kolejnych latach będzie stworzenie interdyscyplinarnego programu działalności kulturalnej ze szczególnym uwzględnieniem edukacji historycznej, regionalnej i naukowej. Nowe przedsięwzięcia inwestycyjne w obszarze kotłowni oraz na terenie nieużytków przemysłowych pomiędzy ulicą Sportową a dawną hałdą pozwolą instytucji dodatkowo poszerzyć ofertę o edukację prośrodowiskową, ekologiczną, artystyczną oraz o zajęcia warsztatowo-techniczne.

Relacje z otoczeniem

Zabytkowa Kopalnia Ignacy będzie funkcjonować w duchu otwartości na otoczenie. Współpraca z szeroko rozumianymi interesariuszami i depozytariuszami pozwala po pierwsze, obserwować zmiany i tendencje dotyczące zarządzania dziedzictwem, po drugie, korzystać z doświadczeń innych na polu reinterpretacji dziedzictwa, po trzecie, dokonywać krytycznej refleksji nad własnymi działaniami. Otwarcie na pluralizm perspektyw i dialog z różnymi grupami jest warunkiem nieodzownym dla rozwoju instytucji. Autor programu zakłada konieczność kontynuowania budowania partnerstw,

wpisujących się w misję instytucji, z instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi.

Współpraca w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym

Zabytkowa Kopalnia Ignacy będzie kontynuowała budowanie partnerstw z instytucjami, organizacjami i innymi podmiotami związanymi z upowszechnianiem dziedzictwa kulturowego oraz turystyką. W 2021 roku instytucja przystąpiła do Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego (ang. *European Route of Industrial Heritage* – ERIH), największej na naszym kontynencie sieci współpracy obiektów dziedzictwa przemysłowego oraz certyfikowanego Szlaku Kulturowego Rady Europy. W 2023 została członkiem Śląskiej Organizacji Turystycznej, odpowiedzialnej za promocję Województwa Śląskiego jako destynacji turystycznej. Z kolei w 2024 roku weszła do Polskiego Komitetu Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego TICCIH (ang. *International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage*, TICCIH). W odpowiedzi na zaproszenie rybnicka instytucja przystąpiła również do federacji Europa Nostra. Członkostwo w tych organizacjach zwiększa rozpoznawalność instytucji, umożliwia wymianę doświadczeń i otwiera drogę do wspólnych projektów na polu turystyki, edukacji i dziedzictwa kulturowego. ERIH wspiera promocję międzynarodową, TICCIH zapewnia dostęp do zaplecza eksperckiego, Europa Nostra zapewnia jedno i drugie, a ŚOT umożliwia współdziałanie w regionalnych kampaniach turystycznych oraz dostęp do programu grantowego.

Na poziomie regionalnym od 2021 roku Zabytkowa Kopalnia Ignacy współpracuje z Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu, jedną z najważniejszych instytucji turystyczno-kulturalnych w województwie, zarządzającą unikalnymi w skali świata wyrobiskami dawnej Kopalni Królowa Luiza i Kopalni Guido. W 2025 przy okazji święta Szlaku Zabytków Techniki podjęta została współpraca programowa z Instytutem im. Wojciecha Korfa w Katowicach.

Współpraca w zakresie tworzenia oferty edukacyjnej

Na polu edukacji naukowej niezwykle istotna dla instytucji jest współpraca z Centrum Nauki Kopernik w Warszawie w ramach inicjatywy „SOWA – Strefa Odkrywania, Wyobraźni i Aktywności”, finansowanej przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W całości wpisuje się ona w wizję i misję oraz zadania statutowe instytucji. W nowej perspektywie programowej planowane jest zacieśnienie kooperacji z najważniejszym centrum nauki w Polsce, co przełoży się na kolejne wsparcie merytoryczne, rzeczowe lub dotacyjne.

Zabytkowa Kopalnia Ignacy współpracuje doraźnie również z Regionalnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli i Informacji Pedagogicznej „WOM” w Rybniku. Instytucja współpracuje i będzie współpracować z uczelniami wyższymi, w szczególności z Filią Politechniki Śląskiej w Rybniku.

Współpraca z samorządowymi instytucjami kultury

W kolejnej perspektywie planowana jest współpraca z Domem Kultury Chwałowice, Domem Kultury Boguszowice oraz Domem Kultury Niedobczyce.

Wraz instytucjami działającymi przy ruchu Chwałowice i ruchu Jankowice KWK ROW – w nawiązaniu do tradycji zakładowych domów kultury - warto podjąć wspólne inicjatywy o charakterze dokumentacyjnym i komemoratywnym, skierowane do osób związanych z górnictwem węgla kamiennego. Działania tego typu mogą okazać się one niezwykle istotne ze względu na wzmacnianie odporności społeczności górniczych w okresie transformacji energetycznej.

Intencją autora Programu jest kontynuowanie współpracy z Teatrem Ziemi Rybnickiej i Galerią Sztuki Rzeczna nad organizacją Rybnik Foto Festiwal – produktu eksportowego Rybnika w Polsce.

Zabytkowa Kopalnia Ignacy korzysta i nadal chce korzystać ze wsparcia merytorycznego Muzeum im. dr. Emila Drobrego w Rybniku. Z pracownikami miejskiego muzeum wielokrotnie konsultowane były zagadnienia dotyczące industrializacji ziemi rybnickiej oraz rozwoju Rybnickiego Okręgu Węglowego. Zabytkowa Kopalnia Ignacy wspierała i zamierza nadal wspierać działalność wydawniczą Muzeum w zakresie upowszechniania dziedzictwa kultury przemysłowej. Co więcej, intencją autora Programu jest podjęcie inicjatyw crossmarketingowych z Edukatorium Juliusz – placówką edukacyjną zlokalizowaną na terenie zabytkowego kompleksu szpitalnego „Juliusz”. Dotyczy to między innymi przywrócenia wspólnej promocji obu obiektów, sprzedaży wspólnego biletu na obydwie atrakcje, organizacji wspólnych inicjatyw edukacyjnych nawiązujących do motywu „Człowiek-Maszyna” czy wydarzeń lub procesów historycznych z okresu uprzemysłowienia (np. wpływu górnictwa na rozwój szpitalnictwa czy epidemii tyfusu z 1847 roku).

Zabytkowa Kopalnia Ignacy realizuje od 2024 roku projekt „Społecznego Archiwum ROW”. Jego celem jest zabezpieczenie i upowszechnienie zbiorów tekstowych, ikonograficznych, fotograficznych, filmowych i innych dokumentujących pamięć historyczną mieszkańców dawnego Rybnickiego Okręgu Węglowego. Wsparcie w rozbudowie projektu może udzielić Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. Konstantego Prusa w Rybniku.

Współpraca ze społecznością lokalną

Kopalnia po zakończeniu eksploatacji popadła w ruinę, a wraz z dzielnicą Niewiadom. Kilkunastoletni proces inwestycyjny z zaangażowaniem środków miasta Rybnika i Unii Europejskiej pozwolił na nowo oddać to miejsce mieszkańcom. W symboliczny sposób uczynił to prezydent Miasta Rybnika Piotr Kuczera podczas wydarzenia otwarcia w czerwcu 2022 roku, kiedy oznajmił zgromadzonemu na placu głównym: „Hoyma je Wasza!”.

Przy kopalni powstał dla mieszkańców dzielnicy teren wypoczynkowo-rekreacyjny, a budynek sprężarkowni pełni funkcje społeczno-kulturalne. Zabytkowa Kopalnia Ignacy jest podmiotem bezpośrednio odpowiedzialnym za utrzymanie infrastruktury. Koszty

bieżącego funkcjonowania ponosi instytucja ze swoich przychodów. Pełniąc rolę służebną wobec społeczności lokalnej, udostępnia mieszkańcom budynek sprężarkowni oraz organizuje zajęcia kulturalne i rekreacyjne. Choć cele i zadania Zabytkowej Kopalni Ignacy nie mogą wyłącznie koncentrować się na zaspokajaniu zbiorowych potrzeb kulturalnych społeczności dzielnicy, istotna część wydarzeń, w tym imprez artystyczno-rozrywkowych, dedykuje się właśnie mieszkańcom Niewiadowa.

Kluczowym elementem współpracy ze społecznością lokalną są wspólne inicjatywy podejmowane z Radą Dzielnicy, lokalną parafią rzymskokatolicką oraz Ochotniczą Strażą Pożarną.

W ocenie autora Programu stan wyżej opisany należy utrzymać, a nawet rozwinąć, jeśli wyłonią się w społeczności liderzy zainteresowani podjęciem nowych inicjatyw we współpracy z instytucją.

Współpraca z depozytariuszami dziedzictwa

Niezwykle istotnym jest również kontynuowanie współpracy z depozytariuszami dziedzictwa kopalni Ignacy. To przede wszystkim byli członkowie Stowarzyszenia Zabytkowej Kopalni Ignacy oraz byli pracownicy kopalni nieformalnie zorganizowani w klubie seniora.

W 2024 roku Zabytkowa Kopalnia Ignacy weszła do grona międzynarodowych depozytariuszy¹¹ tradycji górniczych w związku z wnioskiem Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o wpis „Barbórki i tradycji górniczych” na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości, prowadzoną przez UNESCO.

Status ten zobowiązuje instytucję do prowadzenia działań w zakresie dokumentowania, zachowania i przekazywania tradycji górniczych przyszłym pokoleniom. Zakłada również aktywną współpracę z pozostałymi depozytariuszami. Obejmuje ona wymianę doświadczeń w zakresie edukacji historycznej, organizację wspólnych wydarzeń komemoratywnych oraz upowszechniających wiedzę o kulturze górniczej.

Ten wymiar współpracy z otoczeniem jest kluczowy dla zachowania wiarygodności przekazu, a tym samym utrzymania tożsamości miejsca, aspektu niezbędnego dla interpretacji dziedzictwa.

Współpraca z organizacjami turystycznymi

Kopalnia deklaruje również zainteresowanie współpracą z innymi podmiotami w ramach marki Kraina Górnej Odry oraz Szlaku Zabytków Techniki, aby tworzyć spójne oferty

¹¹Z obszaru dawnego Rybnickiego Okręgu Węglowego, oprócz rybnickiego zabytku techniki, depozytariuszami wskazanymi we wniosku do UNESCO są także: Fundacja Kopalń Zlikwidowanych w Rybnickim Okręgu Przemysłowym, Stowarzyszenie Zabytkowej Kopalni Ignacy, Koło Seniora przy Zabytkowej Kopalni Ignacy, Grupa Najwierniejszych Gwarków Zlikwidowanej Kopalni Żory, czy Brac Górnicza z Anny w Pszowie.

turystyczne w subregionie i regionie. Ważnym kierunkiem jest także współpraca z uczelniami, szkołami, Uniwersytetami Trzeciego Wieku i organizacjami pozarządowymi.

Grupy docelowe

Szkoły i edukacja formalna

Kluczową grupą docelową Kopalni dalej pozostaną grupy szkolne, odwiedzające obiekt w ramach wycieczek krajoznawczych i turystycznych. Będą miały do dyspozycji stale poszerzającą się ofertę edukacyjną o interdyscyplinarnym charakterze będzie odwoływała się do tożsamości obiektu, jego genius loci, ale jednocześnie zbieżna z aktualną podstawą programową.

W stosunku do najmłodszych zwiedzających będzie rozwijana rekonstrukcja historyczna oparta na fabularyzowanym zwiedzaniu obiektu oraz reguł sprawnego storytellingu. W miarę rozszerzenia dostępności terenu wokół kompleksu kotłowni Ignacy instytucja będzie rozwijała dodatkową ofertę edukacyjną w zakresie kształtowania postaw prośrodowiskowych czy o zajęcia praktyczno-techniczne.

W zakresie obsługi tej grupy docelowej instytucja będzie stawiała na przystępność cenową i elastyczność terminową.

Seniorzy i Uniwersytety Trzeciego Wieku

Seniorzy, w tym słuchacze Uniwersytetów Trzeciego Wieku, stanowią coraz liczniejszą grupę odbiorców. W przypadku Zabytkowej Kopalni Ignacy są oni zainteresowani nie tylko zwiedzaniem i poznawaniem dziedzictwa przemysłowego, ale także uczestnictwem w wydarzeniach kulturalnych. Oferta skierowana do tej grupy łączyć będzie walory edukacyjne z integracją i rekreacją oraz bazować na komemoracji górniczej tożsamości miasta i regionu. Odrębną ofertę dla tej grupy docelowej jest propozycja połączenia wycieczki do Kopalni Ignacy z pielgrzymką do Sanktuarium Matki Bożej Pani Uśmiechniętej w Pszowie lub opactwa cysterskiego w Rudach.

Turyści indywidualni i rodziny

Kopalnia przyciąga turystów indywidualnych – mieszkańców Rybnika, regionu, a także osoby przyjeżdżające z dalszych części kraju. Ważnym segmentem są rodziny z dziećmi, dla których duże znaczenie ma interaktywny charakter oferty, ale także .

Turyści zagraniczni

Choć obecnie stanowią mniejszy odsetek odwiedzających, w przyszłości ich liczba może rosnąć dzięki współpracy z miastem Rybnik, województwem śląskim i partnerami turystycznymi. Najczęściej będą to osoby zainteresowane industrialnym dziedzictwem Górnego Śląska, odwiedzające także Zabrze, Katowice czy Bytom. W tym segmencie szczególne znaczenie ma spójna promocja w językach obcych oraz wykorzystanie nowoczesnych narzędzi cyfrowych (strona www, media społecznościowe).

Pasjonaci techniki

Specyficzną grupę stanowią pasjonaci techniki, historii górnictwa i miłośnicy industrialu. To odbiorcy szczególnie wrażliwi na autentyczność, integralność i unikalność obiektów. Dla nich ważne są takie elementy, jak uruchamiane maszyny parowe i wyciągowe, wystawy specjalistyczne czy możliwość udziału w pokazach technicznych. Ta grupa, choć węższa liczebnie, ma istotny wpływ na budowanie marki miejsca jako industrialnej atrakcji.

Spółeczność lokalna

Kopalnia pełni również funkcję miejsca spotkań i aktywności społecznej dla mieszkańców Rybnika i okolic. Organizacja wydarzeń plenerowych, koncertów czy warsztatów we współpracy buduje więź z lokalną społecznością i wpisuje Kopalnię w życie dzielnicy Nowy Świat.

Analiza SWOT

Przedstawiona poniżej analiza SWOT dotyczy zdolności do realizacji przez Zabytkową Kopalnię Ignacy zaproponowanego powyżej celu strategicznego. Obejmuje podział grup problemów według: mocnych stron (*strengths*), słabych stron (*weaknesses*), szans (*opportunities*), zagrożeń (*threats*).

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Autentyczność i unikalność ekspozycji bazującej na działającej parowej maszynie wyciągowej	Lokalizacja poza głównymi centrami ruchu turystycznego w województwie
Wpis do rejestru zabytków – obiekt prawnie chroniony	Brak oferty gastronomicznej
Gwarancja przychodów z tytułu dotacji podmiotowej organizatorów	Brak podziemnej trasy turystycznej identyfikowanej z „zabytkową kopalnią”
Europejska Nagroda Dziedzictwa / Nagroda Europa Nostra oraz Zabytek Zadbany	Brak wydajnych urządzeń wentylacji i klimatyzacji
Ranga instytucji współprowadzonej z samorządem Województwa Śląskiego	Ograniczona pojemność pomieszczeń
Własna i nieodpłatna infrastruktura parkingowa i rekreacyjna	Niska przepustowość użytkowników (do 120 uczestników grup zorganizowanych)
Skupiona wokół kopalni społeczność byłych pracowników kopalni	Wystawa stała bez rozwiniętej narracji dotyczącej historii miejsca
Dostęp do ukończonej trasy regionalna DW935	Brak czeskiej wersji językowej wystawy „Wiek Pary”

Silna identyfikacja lokalna: kopalnia jako symbol dzielnicy Niewiadom	Niewielki zespół pracowniczy w stosunku do skali obiektu, zadań i oczekiwań organizatorów
Przynależność do Szlaku Zabytków Techniki	Wysokie koszty utrzymania infrastruktury oraz rosnące ceny energii.
SZANSE	ZAGROŻENIA
Zwiększenie marki Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego na rynku turystyki kulturowej w Polsce Rozwój marki „Kraina Górnej Odry” i intensyfikacja działań promocyjnych Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego Rozwój innych tematycznych szlaków i sieci współpracy wokół atrakcji turystycznych w Krainie Górnej Odry czy Euroregionie Silesia Wzrost zainteresowania turystyką industrialną i edukacyjną w Polsce i Europie Pozyskanie finansowania zewnętrznego z krajowych i międzynarodowych programów grantowych Wsparcie merytoryczne otrzymywane w ramach Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego - ERIH Rosnąca świadomość ekologiczna i potrzeba rekreacji – możliwość pozyskania odbiorców oferty edukacji przyrodniczej i prośrodowiskowej z wykorzystaniem nieużytków poprzemysłowych. Nowe źródła finansowania: fundusze unijne na transformację energetyczną i ochronę dziedzictwa, możliwości fundraisingu i sponsoringu lokalnego biznesu.	Zużywanie wystaw stałych Stygmatyzacja dóbr kultury, które w przeszłości generowały ślad węglowy w stabilizowanym dyskursie ekologicznym Szkody górnicze i koszty związane z konserwacją oraz remontami zabytkowych obiektów. Brak fachowców w zakresie obsługi maszyn parowych Nasilająca się konkurencja ze strony innych obiektów dziedzictwa w regionie i kraju Ograniczone środki publiczne – ryzyko cięć w budżetach samorządowych Zmiany demograficzne – kurcząca się liczba dzieci i młodzieży w regionie obniżająca frekwencję Odejście w nowej perspektywie budżetowej od założeń Europejskiego Zielonego Ładu Rozszerzenie się konfliktu zbrojnego w Europie

Zakończenie

Program działania Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku na lata 2025–2032 jest dokumentem planistycznym określającym kierunki rozwoju instytucji. Będzie podlegał okresowej weryfikacji i aktualizacji we współpracy z Radą Programową instytucji oraz Miastem Rybnik i Województwem Śląskim. Szczegółowe założenia programowe będą precyzowane w rocznych planach merytorycznych i finansowych.

Wyzwaniem najbliższych lat będzie budowa nowego budynku usługowego wraz z zagospodarowaniem przestrzeni wokół Kopalni. Inwestycja, choć w okresie realizacji ograniczy możliwości recepcji zwiedzających, parkingu czy części atrakcji, w dłuższej perspektywie stanie się ważnym elementem rozwoju instytucji. Nowoczesny obiekt, wpisany w unikatowe dziedzictwo przemysłowe, wprowadzi do oferty brakujące dotąd funkcje gastronomiczne i usługowe, a uporządkowana przestrzeń wspólna poprawi estetykę, funkcjonalność i dostępność całego terenu.

Projekt ten nie jest działaniem odrębnym, lecz stanowi spójną kontynuację wieloletniego procesu rewitalizacji Kopalni, prowadzonego etapami od kilkunastu lat. Jego celem pozostaje zarówno zachowanie autentycznego charakteru zabytku, jak i jego funkcjonalne ożywienie, zgodne z potrzebami współczesnych odbiorców.

Dzięki nowej infrastrukturze Zabytkowa Kopalnia Ignacy zyska profesjonalne zaplecze dla obsługi ruchu turystycznego, organizacji wydarzeń i współpracy z partnerami. Wzmocni to potencjał całego kompleksu jako markowego produktu turystyki industrialnej w Polsce i Europie, a tym samym przyczyni się do budowy pozycji Miasta Rybnika jako lidera i wzoru efektywnej transformacji.